

2. Анісімова Н. П. Світоглядні й естетичні засади поетичних поколінь 60-80-х років ХХ століття. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки. Вип. 8. Бердянськ: БДПУ, 2015. С. 83-90.
3. Забужко О. Диригент останньої свічки. Київ: Рад. письменник, 1990. 143 с.
4. Лобовик І. Диригент останньої свічки. Вітчизна. 1992. №2-3. С. 149-154.

*Нестерович Юліана
Науковий керівник – доц. Бабій Ірина*

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІМЕННИКОВИХ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ-КОМПОЗИТІВ У ТВОРЧОСТІ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Постановка проблеми. Складання є найпродуктивнішим після афіксації способом творення слів. Композитна лексика збагачує мову творів, увиразнює її, поетизує. Недаремно способом складання часто творяться індивідуально-авторські неологізми. І. Бабій зазначає, що «лексичні інновації художнього тексту – важливий естетичний компонент авторської картини світу письменника» [2, с. 11]. Індивідуально-авторські новотвори відомих українських письменників часто стають предметом дослідження мовознавців. На позначення цих одиниць існує багато термінів: авторський неологізм, індивідуально-авторський новотвір, лексичний новотвір, okazionale слово, okazionalizm, неолексема, лексична інновація тощо. У тлумачному словнику лінгвістичних термінів okazionalizmi названо «слова, що утворюються за наявними в мові моделями, але не використовуються в загальноживаному словнику. Okazionalizmi мають індивідуальний характер, вживаються тільки в умовах певного контексту, який дає змогу розкрити їхнє значення» [5, с. 113].

Н. Клименко у своїх дослідженнях зазначає, що 10% слів лексичного складу мови становлять складні слова, причому більшість із них утворена основоскладанням. Цей спосіб, на думку дослідниці, виник пізніше, ніж словоскладання, і йому властивий «більший ступінь зв'язку із компонентами» [8, с. 31].

Синхронно й найбільш повно проблематика складних слів висвітлювалась у працях І. Ковалика, Н. Клименко, М. Плющ, К. Городенської, В. Горпинича, Є. Карпіловської, Л. Кислюк, Л. Азарової та ін. Вивченню неологізмів, зокрема індивідуально-авторських новотворів, присвятили свої наукові розвідки Г. Вокальчук, В. Русанівський, О. Тараненко, О. Сербенська, Н. Клименко, Є. Карпіловська, Ж. Колоїз, А. Нелюба, Н. Сологуб, І. Бабій та ін.

Багатою на складні слова, серед яких чимало новотворів, є вишукана й метафорична творчість Оксани Забужко, яка часто ставала предметом вивчення багатьох дослідників. Різні аспекти творчості письменниці досліджували А. Бондаренко, І. Лобовик, А. Новиков, І. Борисюк, Є. Пшеничний, О. Гук, Ю. Кульбабська, Т. Лимаренко, Н. Зборовська, Л. Рабчак, О. Вовк та ін. Проте мало дослідженими в поезії та прозі Оксани Забужко залишаються складні слова, зокрема композити-новотвори, тому наше дослідження є актуальним.

Мета статті – здійснити семантико-дериваційний аналіз іменникових авторських неологізмів-композитів у творчості Оксани Забужко.

Значну кількість складних слів у поезії та прозі Оксани Забужко становлять складні іменники. Серед них виокремлюємо чимало авторських неологізмів.

Переважає більшість таких лексем утворена способом словоскладання: банти-пропелери, китиці-дармовиси, ляля-блондинка, дівчатко-гномик, газетяр-симпатяга, бос-ошуканець, мить-щілина, порання-шпортання, смішок-зітхання, квіти-ефемириди та ін. За характером твірної бази ці похідні є поєднанням в одне ціле означуваного та означувального слів. Варто зазначити, що в дериватології прийнято називати такі слова юкстапозитами, а спосіб їхнього творення (словоскладання) – юкстапозицією. З огляду на це, термін «композит» може вживатися в широкому (будь-яке складне слово) і вузькому (слово, утворене основоскладанням) значенні.

Композити часосплав, хвилепад, кровоплин утворилися за допомогою складання з усиченням з інтерфіксами о, е:

час + о + сплав + □ ← час, сплавити;

хвил + е + пад + □ ← хвиля, падати;

кров + о + плин + □ ← кров, плинати.

Окремі слова утворені складносуфіксальним способом, наприклад, віротерпіння. Авторські неологізми трапляються навіть серед абревіатур: політпамфлетист, телекошмар та ін.

Цікавими з погляду словотвору є слова конечність-єдиноможливість та ізообмотка-плоть. Утворені такі композити шляхом поєднання твірних компонентів: конечність і єдиноможливість; ізообмотка і плоть. Проте компоненти єдиноможливість, ізообмотка теж відносимо до складних слів. Таким чином, вони спочатку утворилися як окремі лексеми способами основоскладання (єдин + о + можливість ← єдина можливість) та абревіації (ізо + обмотка ← ізоляційна обмотка), а вже потім стали твірними словами для похідних складних слів конечність-єдиноможливість та ізообмотка-плоть.

Продуктивність способів творення іменникових авторських неологізмів-композитів у творчості Оксани Забужко та їх співвідношення можна простежити у наведеній нижче діаграмі.

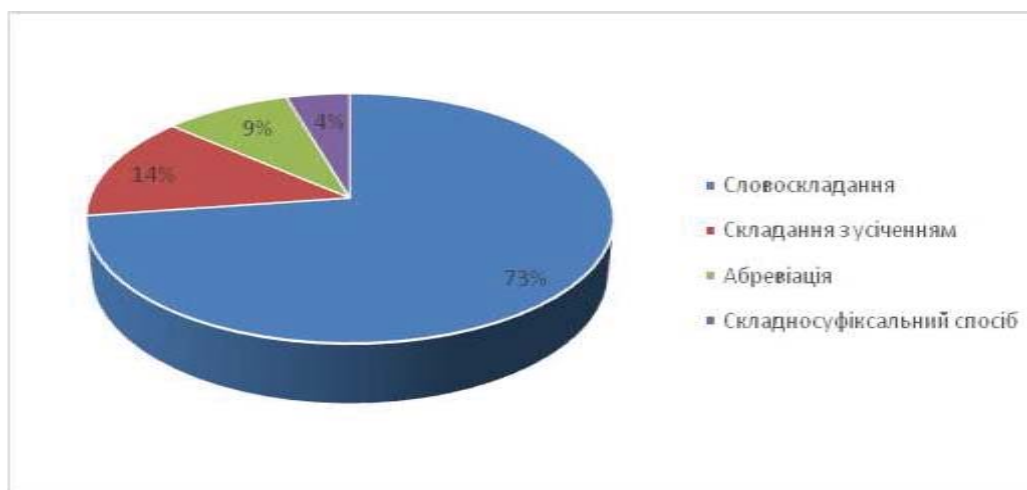

Рис. 1. Продуктивність способів творення іменникових авторських неологізмів-композитів у творах Оксани Забужко.

Цікавою є семантика окремих іменників, утворених словоскладанням. Так, фрашка у польській поезії – це «короткий жартівливий чи сатиричний твір як актуальної проблематики, так і етичних мотивів, подеколи з ознаками філософствування» [9]. Оксана Забужко увиразнює це слово прикладкою «пересмішка» (від дієсл. пересміхатися – «стиха, неголосно сміятися, переглядаючись, перемовляючись, подаючи одне одному знаки» [1]), що є більш відомою та звичною для українського читача, надає йому додаткового відтінку. Цікавим є також новотвір думка-жабка, в основі якого лежить незвичне порівняння (думка, що стрибає, наче маленьке жваве жабеня).

Саме новотвори, на наш погляд, найкраще ілюструють образність та неординарність мислення Оксани Забужко, а також увиразнюють мову її художніх творів. Важливо й те, що вишукані авторські неологізми є не просто результатом метафоричного світовідчуття письменниці. Вони розвивають образне мислення читачів, змушують вдумливо прочитувати кожний рядок, кожне слово, аналізувати прочитане. Так, новотвір місяць-недобір є синонімом слова півмісяць. Прикладка недобір, яка вказує на нестачу чогось, підкреслює те, що місяць ще не перебуває вповні.

У своїй творчості, зокрема в поезії, Оксана Забужко нерідко використовує гру слів. У вірші «Світ без любові» поетеса поряд зі словом Котигорошко (казковий персонаж, в Оксани Забужко – пер. людина байдужа, яка живе за інерцією) вживає слово Котиголовко, цим привертає увагу читача до можливих фатальних наслідків для людства, якщо воно обере «світ без любові».

Іменникові авторські композити-неологізми, виявлені у творах Оксани Забужко, можна поділити на такі тематичні групи:

– назви конкретних предметів: банти-пропелери, китиці-дармовиси, шлюзи-загати, щит-обманка;

- назви людей: баба-прочанка, дівчинка-пуголовок, ляля-блондинка, муж-всевмійка, дівчатко-гномик;
- назви людей за професією і діяльністю: газетяр-симпатьяга, бос-ошуканець;
- назви проміжків часу: мить-щілина;
- назви дії: порання-шпортання, смішок-зітхання;
- назви абстрактних понять: віротерпіння, думка-жабка, часосплав, конечність-єдиноможливість, фрашка-пересмішка;
- назви процесів дії: хвилепад, часоплин;
- назви небесних тіл: місяць-недобір;
- назви рослин: квіти-ефемириди;
- назви частин тіла: ізообмотка-плоть.

Отже, складні іменники, які є індивідуально-авторськими новотворами Оксани Забужко, утворені переважно словоскладанням, лише окремі слова – складанням із усиченням, складносудіжним способом та аббревіацією. Ці лексеми відносимо до таких тематичних груп: найчисельніші: назви конкретних предметів; назви людей; назви людей за професією і діяльністю; менш частотні: назви проміжків часу; назви дії; назви абстрактних понять; назви процесів дії; назви небесних тіл; назви рослин; назви частин тіла.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>.
2. Бабій І. Художньо-зображальна роль авторських неологізмів у формуванні письменницького ідіостилу. *Studia Ukrainica Poznaniensia*. Red. T. Kosmeda, L. Malecki. Poznań, 2015. Zeszyt III. P. 1–18.
3. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є Українська мова: морфеміка і словотвір. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. 182 с.
4. Вокальчук Г. М. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект): монографія. Рівне: Науково-видав. центр «Перспектива», 2004. 524 с.
5. Єрмоленко С., Бибик С., Тодор О. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ, 2001. 222 с.
6. Забужко О. С. Диригент останньої свічки. Київ: Радянський письменник, 1990. 140 с.
7. Забужко О. Сестро, сестро: Повісті та оповідання. 2-ге вид. Київ: Факт, 2004. 240 с.
8. Клименко Н. Ф. Морфологічна будова композитів. Морфологічна будова сучасної української мови. Київ: Вища школа, 1975. С. 5-34.
9. Фрашка. URL: <http://ukr-lit.com/frashka/>.

*Мисливець Діана
Науковий керівник – доц. Вільчинська Тетяна*

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА ПРИРОДА НАЗВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЧОРНОГО КОЛЬОРУ В ПОЕТИЦІ Ю. АНДРУХОВИЧА

Постановка проблеми. Система кольороназв є однією з найдавніших і найважливіших термінологічних систем у мові, що простежується в здатності цих мовних одиниць називати за кольоровою ознакою предмети і явища об'єктивної дійсності. Група слів-кольоропозначень – це номінативний матеріал, що формувався протягом всього історичного розвитку мови й еволюції людства і є важливим для багатьох сфер людського суспільства.

Лексика на позначення кольору характеризується багатством семантичної наповненості та виконуваних функцій у тексті, що зумовлено великими естетичними можливостями відповідних лексем, їх здатністю створювати різноманітні образи в контексті художнього твору. Відповідний пласт лексики є носієм обширного інформаційного потенціалу, у зв'язку із чим вивчення кольоропозначень здійснюється в різних напрямках [2, с. 147]. Особливості кольору розглядаються у фізиці, біології, фізіології, психології, етнографії, історії тощо.

Кількість праць про кольоропозначення (А. Брагіна, О. Дзівак, В. Дятчук, В. Дяченко, С. Єрмоленко, І. Ковальська, А. Критенко, Л. Шулінова та ін.) дає підстави говорити про